

Tartu Ülikool
RiiklikTARTU RIKLIKU ÜLIKOOLI
PARTEIKOMITEE, REKTO-
RAADI, KOMSOMOLIKO-
MITEE JA AMETIÜHINGU-
KOMITEE HÄALEKANDJA

Nr. 3

Reedel 6. veebruaril, 1970. a.

XXIV aastakäik

Ikka sellest kõige
valusamast —
ehitusprobleemist

TRÜ haldusprorektor U. Uibokand:

Ühiselamu projekt on valmis. Dokumentatsioonid on ülikooli poolt korras. Segavaks momendiks oli ühiselamu ehituse eelarve korrigeerimine ja vastavusse viimine uute ehitusnormatiividega. Ühiselamu projektmaksumus on 900 000 rbl. Selle aasta plaanis on kulutada ainult 250 000 rbl. Eesti NSV Ministrite Nõukogu raha osas takistusi ei tee, küsimus on ehitusvõimsuses, raha poolest võiks maja kasvõi 1970. a. ekspluatatsiooni anda. See on muidugi utopia, kõige paremal juhul suudab Tartu Linna Ehitusvalitsus sel aastal objekti katuse alla viia ja lõpetada samuti parimal juhul 1971. a. sees.

Ühiselamut hakati ehitama tööpööst, nagu lubati, 1969. a. Ära tehti proovirammimine. Selgus, et projekteeritud 8 m pikkused aiad ei sobi, on lühikesed ja upuvad ära. Optimaalsed on 10-meetrised aiad. Küsimus ongi praegu vaiades. Rammida on vaja 297 vaju, neist on olemas 50. Sellise pikkusega vaju ükski vabariigi ettevõtte ei tooda, varem tehti 10 m pikkusi vaju Narvas. Nüüd on seal loobutud nende tootmisest, sest see ei õigusta ennast majanduslikult. Meie objekti jaoks toodab vaju Tartu Raudbetoonitööstuse Tehas. Tehasel pole aga metallivorme, puitvormide valmistamiseks vajab tehas ca 6 m³ kahetolliseid 250–350 mm laiusi ja 6–6,5 m pikkusi laudu. Ehitusvalitsuse juhataja Kondratjev lubas rammimise kiirendamiseks tööle rakendada ka teise rammimise, momendil puudub küll teisel rammil nii pikk juhttraid, et 10-meetrise vaju rammida, selle saamine on aga päevade küsimus. Rammimist raskendab see, et uue ühiselamu all on varem. Rammimist alustab ehitusvalitsus alles siis, kui on piisav varu vaju, olemasolevast 50 vajast jätkuks ühe rammiga töötamisel 5 päevaks.

Ühiselamu ehituse kohta informatsiooni koguv ja ehitust kiirendada püüdev grupp laienes kolmeliikmeliseks: EKP TRÜ komitee sekretär K. Koger, ELKNU TRÜ komitee sekretär L. Karu ja loo kirjapanija J. Viller.

27. jaanuar 1970. a.

Tartu Ehitusvalitsuse komplekteerimisosakonna juhataja Jakobson:

Ehitusvalitsuse komplekteerimisosakonna poolt on kõik valmis, materjalide saamise taha asi kinni jääda ei tohiks. Mõningad faktid: teie ehitusele läheb betooni kokku 1942 m³, 10-meetrise vaju läheb 273, 8-meetrise 99. Et betoonitehasel pole laudu — see pole jutt ega midagi, see on otsitud põhjus. Nad ise peavad need laudad leidma ja kellelgi pole võimalik ja pole ka vajadust neid aidata. (Helistab tehasesse). Selgub — viis vormi on neil juba valmis, 26. jaanuarist annavad 5 vaju päevas, 1. veebruarist hakkavad andma 10. Materjalidest võib veel raskusi tulla plaatidega III-24. Nende osas on Tartu Raudbetoonitööstuse Tehasel meile suur võlg. Soklikorruksel läheb neid juba 329, ehituse käigus veel igale korruksel 36. Tehas ei taha neid toota, sest nad on väga väikesed kubaatuuriga ja teenimisvõimalus kvalifitseeritud tööjõu liiga väike. Väljapääs: kui ülikool saaks anda oma inimesi, oleks võimalik neid teha Raudtee betoonitööstuses. Raudteel endal selleks tööjõudu pole.

Tartu Ehitusvalitsuse juhataja Kondratjev:

Ehituse nulltsükli hakkab tegema Tartu Spetsialiseeritud Tööde Valitsus ja vaevalt et nad selle lõpetavad enne mai lõppu—juuni al-

Üks ramm töötab jõudlusega 10 vaju päevas. Kui aga vaju iga päev vähemalt kümme juurde ei tule, pole mõtet rammida objektile seisma tuua.

Omalt poolt püüame kõik teha, et hiljemalt pärast esimese ühiselamu valmimist alustada järgmise. Konkurs on aga selles, et käesoleval aastal tahame alustada ka füüsikakorpuse ehitamist. 1. maist peaks alustatama mullatööde ja välisvõrkude kohaletoomisega. Ära peaks tehtama 2,49 miljonit maksvast objektist 400 000 rbl. eest. Seda raha praegu olemas ei ole, sest füüsikakorpuse ehituseks nõutav projekt ja muu dokumentatsioon pole valmis. Raha on eraldatud Ministrite Nõukogu reservi, projekti ehitamisel peaksime ta saama. Füüsikakorpust projekteerib Siliikaatbetooni Instituut Tallinnas, nad on sellest informeeritud, et valitsuse määrusega peab füüsikakorpuse ehitust alustatama 1970. a. Tartu Raudbetoonitööstuse Tehase peainsener V. D. Bregeda ja tootmisosakonna juhataja Möldre (telefonil teel):

Praegu on 2 vormi, oma puidust saame teha äärmisel juhul veel 3. 300 vaju tootmiseks kulub 30 tööpäeva. Tootma saame hakata 24. jaanuarist 10 vaju päevas. Asi on selles, et aiad telliti alles detsembri lõpus.

Laudu vormide valmistamiseks mõõtudega 50×350 mm×6,5 m kuskilt ei saa. Trust «Stroindustria» neid välja ei lase. Nõrgemad laud ei kälba. Üks vorm peab vastu 10 tsükli, seega on laudu 50×350 mm pikkusega 6–6,5 m vaju ca 6 m³.

Tartu Metsamajandi direktor (telefonil teel):

Palke, kust sellise laiusega laudu saaks lõigata, on meil praegu ainult enda jaoks. Saakaater töötab nii suure ülekoormusega, et me endagi tööd ei saa ära teha.

Prof. V. Palm (EKP TRÜ komitee teadusliku töö ja arenguperspektiivide sektori juhataja):

EKP TRÜ komitee teadusliku töö ja arenguperspektiivide sektor on seisukohal, et eelkõige peaks linn midagi ära tegema, aru saama ülikooli väljaehitamise tähtsusest. Ehitusvalitsus peab töö objektidel käima panema, esmajärjekorras muidugi ühiselamu ehitusel, mitte aga otsima objektiviseid põhjusi ehituse aktiivse käikupanemise edasilükkamiseks. Sektor on teinud oma ettepanekud rektoraadile TRÜ väljaehitamise tegeleva komisjoni moodustamiseks.

Komisjoni peaksid kuuluma rektor, haldusprorektor, kapitaal-ehituse osakonna juhataja, parteikomitee arenguperspektiivide sektori, ametiühingukomitee ja komsomolite esindajad.

Märkida tuleb ka administratsiooni külm ja rahuliku suhtumist ülikooli väljaehitamise küsimustesse.

TRÜ Teadusliku Raamatukogu direktor L. Peep (EKP TRÜ komitee teadusliku töö ja arenguperspektiivide sektori liige — telefonil teel):

Raamatukogu projekteerimist pole veel alustatud. Plaanilisesanne on 4 korda ümber tehtud ja ikka veel kinnitamata. Eelarve tõttu on olemasolev projektülesanne samuti tagasi lükatud.

EÜE-70 komandör T. Pangsepp (telefonil teel):

EÜE on põhimõtteliselt nõus TRÜ

Päevast päeva II
27.—28. jaan.

raskusi valmistada? Seda ei tea praegu keegi. 1969. a. oli meil suuri raskusi põrandalauadega, raskused jätkuvad ka jaanuaris: 100 m³ asemel oleme saanud ainult 10 m³. Puusepad istuvad ja ihuvad kirveid. Nii võib juhtuda iga materjaliga. On reaalne, et 1970. a. tekib raskusi tellistega. Seda kõike näeb aga juba edaspidi.

Tartu Raudbetoonitööstuse Tehase direktor Kallam ja tootmisosakonna juhataja Möldre:

Raskused laudadega jätkuvad — okaspuulaudu (6–6,5 m pikkusi, ristlõikega 50×350 mm) oleks vaja 5–8 m³. Üks võimalus vaiade valmistamiseks kiirendamiseks oleks pöördumine ministriumini poole, teiseks ja reaalsemaks võimaluseks oleks laudade leidmine teie poolt. Näda pärast jääb meil vaiade valmistamine laudade tõttu pooleli. Teine asi, mis kiirendaks vaiade valmistamist, oleks meie abistamine tööjõuga. Vajaksime armatuuri tehhi 4 tütarlast sidujateks ja 4 poissi betonierijateks.

Jaa, plaatidega III-24 tuleb meil raskusi. Sel juhul peame teilt paluma veel kaks kolmeliikmelist brigadi.

Tartu Spetsialiseeritud Tööde Valitsuse direktor sm. Kagu:

Meie ainuke ramm on praegu Valgas, lõpetab kuskil veebruarikeskel. Teist rammime me teeme, kuid pole nii pikka juhtsiini, et 10-meetrise vaju sisse rammida. Seda praegu valmistame. Hoopis raskem on aga nn. baaba (haamer, mis vaju tegelikult maa sisse taob) saamisega. Mehed on just täna Tallin-

nas. Ühiselamu ehitusele oma rühma saatma, kui on täidetud üldtuntud nõuded töö ja vaba aja veetmise suhtes. Valmis peab olema dokumentatsioon, ehitus peab olema plaanis, objekt peab olema varustatud materjalidega; tudengitest ehitajatele peab olema tagatud elamine linnast väljas, toitlustamine. Ehitusorganisatsioonil peab teada saama, kui palju ja millises erialaga inimesi on vaja, millises ulatuses ehitus üldse plaanis on, mida kavatses ehitusorganisatsioon teha normaalse tööjõudluse tagamiseks.

TRÜ ametiühingukomitee esimees H. Kabur:

Loomulik on, et tudengid-ehitajad majutataks Vellaveresse. Ametiühing on nõus ehitajate tarbeks vähendada õppejõudude kohti suvel Vellaveres. Kui tööd saaks organiseerida kahes vahetuses, nii et üks vahetus, kes töötab õhtupoolikul ja järgmise päeva hommikupoolses vahetuses, õõbiks linnas ja järgneva sellise vahetuse veedaks siis Vellaveres, saaks seda kõike väga hästi organiseerida. Rühma käsutusse jääks Vellavere väike maja, samuti saab üles panna mõned statsionaarsed telgid. Niiviisi saaks vabalt mahutada 50 inimest. Administratsioon peaks leidma võimalusi veel ühe koka palkamiseks selleks ajaks Vellaveresse, samuti vajaliku transpordi vahetuste toomiseks ja rühma puhkevajadusteks laupäeviti-pühapäeviti.

Töötavate vahetuste lõunastamist saaks organiseerida Leningradi 89 ühiselamu einelaua ruumes, kuhu haldav söökla «Narva» saaks tuua päevas kaks korda sooja toitu.

nas. Eks näis, kas saavad. Asjaga väga kiiret nüüd ka pole, mehi enne niikuinii peale ei too, kui vähemalt kolmveerand vaiadest on kohal, meeste maksame akordtöötasu, teevad küllalt kiiresti ära.

Ah trust tahab lasta meil terve nulltsükli teha? (Imestus.) Tegelikult peaksid nad roostvargi veel ise tegema. Muidugi, kui asi nii on, siis peame mehi oma objektidelt maha võtma. Kui saaks neid asendada ütleme 20 tudengiga, paneksimme tudengid kvalifitseeritud tööjõu asemel heakorastustöödele. Rammimisega jääb siis nii, et kui ¼ vaiadest valmis, paneme rammid peale. Aprillist on päev ka pikem, saab kahes vahetuses rammida. 50 vaju on juba olemas, saime Elva MEK-ilt, Narvas tehtud vaiad, tunduvat paremaid kui Tartu tehase omad.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu asjadevalitsuse asetäitja V. Simm (ülikooli ekskshaldusprorektor — telefonil teel):

Katsume asjaomaste ministritega rääkida, et «baaba» ja laud saaks. Võtke edaspidi kontakti.

28. jaanuar 1970. a.

TRÜ haldusprorektor Uibokand (telefonil teel):

Olin eile ehitusminister sm. Jürisoo juures, laud lubati leida. Rammimise kohta ütles minister, et kui asi ainult rammimise taha pidama jääb, saab ramm võetud ükskõik kust kohast vabariigis.

TRÜ Nõukogus

oli teisipäeval, 3. veebruaril juttu teadusliku töö 1969. a. tulemustest. Kuulati ära teadusala prorektori dots. J. Tammeoru aruanne.

Aruandeaasta jooksul oli õppejõududel ja teaduslikel töötajatel käsil 922 uurimust, neist 204 lepingulist tööd.

Teadusliku töö olukord ülikoolis on võrreldes 1968. a. ja viimase viisaastakuga paranenud. On välja kujunenud 34 teaduslikku suunda, mille lahendamine toimub koordineeritult teiste NSVL teaduslike asutustega. 14 teadusliku probleemi osas on ülikool juhtivaks asutuseks või oluliseks täitjaks. Väärrib tähelepanu, et ülikoolile pakutakse juba väga suuri mitmeaastasi kuni 100 000 rubla maksumusega lepinguid. Loodi juurde uus probleemlaboratoorium. Võrreldes möödunud aastaga on suurenenud trükitist ilmunud teaduslike artiklite, monograafiate ja rotaprintil ilmunud õppevahendite arv. Samas vähenes 1969. a. jooksul NSVL tsentraalsetes väljaannetes ja välismaal ilmunud artiklite arv. Väike on ka üliõpilaste üleliidulisele teaduslike tööde konkursile esitatavate tööde arv, kuid ülikool pole ka selle väikeses esitatud tööde arvu juures jäänud medalite ja diplomiteta. Käesoleva aasta medalisaajateks olid üliõpilased A. Roginski, E. Kikelidze ja M. Saari.

Dissertatsioone ei ole esitanud rida varem lõpetanud aspirante ja doktoritöö lõpetamiseks vanema teadusliku töötaja kohal viibinud õppejõude. Teadusliku töö plaani ei täitnud 10 õppejõudu ja 24 aspiranti.

1969. aastal kaitsti 11 doktori- ja 27 kandidaadiväitekirja. Doktorantuuri lõpetas 7 inimest, kellest 2 — G. Vainikko ja A. Truupõld — jõudsid dissertatsioonid tähtajaliselt kaitsta, peale nimetatute esitasid doktorantuuri aja sees oma väitekirjad L. Allikmets (ennetähtaegselt), V. Past, H. Peep ja P. Reimann. Aspirantuuri lõpetanud 44-st noorest teadlasest suutsid töö tähtaegselt esitada 20, 5 neist — M. Mägi, J. Ant, M. Mikelsaar, H. Aunin ja H. Türrpu — kaitseid väitekirja enne aspirantuuria lõppemist. Neuroloogia ja neurokirurgia kateedri aspirandi M. Mägi kandidaadidissertatsioon tunnistati koguni doktorikraadi vääriliseks. Doktoritöö kaitsmine toimuski kaks kuud hiljem.

Aspirantuuriülesannete täitmatjämise põhjustena nimetas ettekandja vigu planeerimisel ja formaalset kontrolli. Aspirandid põhjendavad ülekoormusega, kuid siingi on asi oskamatus planeerimises: määratakse ju koormus aspirandile vastavuses teadusliku töö ülesannetega. Seni on väga tehtud ka sellega, et aspirantuuri lõpetamise järel on, vaatamata sellele, et väitekirja pole esitatud, kohe antud võlglastele uus teadusliku töö ülesanne.

1969. a. ilmus ülikooli teadlastelt trükitis 74 õppevahendit, 12 monograafiat (neist kahe autoriks ja kolmanda kaasautoriks on prof. Stolovitš), 1158 teaduslikku artiklit (54 artiklit ilmus välismaal) ja 399 populaarteaduslikku publikatsiooni.

A. HIIR

ÜTÜ

Arstiteaduskonna ÜTÜ XXV konverents toimub 9.—11. aprillini 1970. a.

Teesid palume esitada hiljemalt 16. veebruariks 1970 ÜTÜ Arstiteaduskonna nõukogule.

16. veebruariks palume esitada teesid saatmiseks ÜTÜ konverentsidele ka teistes liiduvabariikides.

ÜTÜ Arstiteaduskonna nõukogu koosolek toimub 2. märtsil 1970 TLKIH haavaosakonna audituumis kell 19.

Nõukogu liikmete ja ringide esimeeste kohalolek vajalik.

M. TIIVEL,

ÜTÜ Arstiteaduskonna
nõukogu esimees

teaduskondadest teatatakse

Praegu tehakse NSVL kõrgemates meditsiinilistes õppeasutustes ulatuslikku õppetöö reformi. 1973. õppeaastaks lõpetatakse meie maa kõigis meditsiiniinstituutide ja ülikoolide ravi- ja pediatriaateaduskondades üldarstide ettevalmistamine. Minnakse üle õppeprogrammidele, mis kindlustavad nimetatud teaduskondade lõpetajatele arst-spetsialisti kvalifikatsiooni.

Vastavalt kõrgema meditsiinilise hariduse reformile saavad üliõpilased esimese viie õppeaasta jooksul üldmeditsiinilisi teadmisi. Esmane spetsialiseerimine algab kuendal kursusel (subordinatuur). Üliõpilased suunatakse vastavalt Tervishoiuministeeriumilt sadava jaotuskava alusel spetsialiseerumisele subordinatuuri ainult neljal põhierialal, milledeks on teraapia, kirurgia ja sünnitusabi koos günekoloogiaga, ning pediatrid on subordinatuuris pediatria erialal. Kõrva- ja kurguhaigustest ja silmahaigustest huvitatud üliõpilased teevad subordinatuuri läbi koos kirurgidega; neuroloogideks ja psühhiaatriks kvalifitseeruda soovijad viibivad subordinatuuris teraapia erialal.

Pärast riigieksamite sooritamist ja diplomite kättemist kuuenda õppeaasta lõpul suunatakse kõik lõpetanud erialalisele stažeerimisele (internatuur) üheks aastaks vastavalt neile juba varem määratud töökohtadele. Internatuur viiakse läbi vabariigi parimates ravi-profülaktilistes asutustes kaasa arvatud suuremad rajoonihäiglad. Internatuur algab 1. augustil ja kestab 1. juulini. Arst-internid töötavad ainult kõige suuremate

kogemustega arstide juhtimisel. Arstiteaduskonna poolt määratakse erialade juhendajad-õppejõud, kes vähemalt kord kvartalis viibivad internide töökohtadel. Internid töötavad kindlate õppeplaanide alusel ja neid ei saa muude ülesannete täitmisele suunata. Internatuuri lõpul tehakse eriala eksami komisjoni ees, kuhu kuulub esimehena arstiteaduskonna dekaan või prodekaan, liikmetena eriala õppejõud, tervishoiuosakonna juhataja, asutuse peaarst ja arst-interni juhendaja. Eksami eduka sooritamise korral antakse välja tunnistus, kus on märgitud, et arst-intern on

Õppetöö reformist Arstiteaduskonnas

vastava eriala spetsialist ja suunatakse töökohtale, kuhu ta määrati ülikooli lõpetamisel ja kust ta sai töötasu internatuuris viibimise kestel. Internatuuri lõpetanu on kohustatud temale määratud töökohtal töötama vähemalt 3 aastat. Selle aja jooksul ei suunata noort spetsialisti kvalifikatsiooni tõstmise kursustele ja ta ei tohi osa võtta konkursist kliinilisse ordinatuur astumiseks.

Sõltuvalt Eesti NSV Tervishoiuministeeriumi vajadustele võib ülikooli raviosakonna lõpetanud suunata internatuuri ka ftisiaatria, dermatoloogia, röntgenoloogia, neuroloogia, nakkushaiguste, psühhiaatria, oftalmoloogia, kõrva- ja kurguhaiguste erialale

ning pediatriaosakonna lõpetanud pediatria, lastekirurgia ja laste nakkushaiguste erialadele. Kitsamate erialade internatuur kavatakse läbi viia ainult vabariiklike raviasutuste baasil.

Vastavalt NSVL tervishoiuministri käskkirjale nr. 769, 28. X 1969. a. hakatakse Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskonna lõpetanud internatuuri suunama käesolevast õppeaastast alates. Tervishoiuministeeriumi poolt on saadetud ülikoolile töökohtade ja erialade nimekirja, kuhu lõpetanud suunatakse.

Internatuuri vabastatakse armetse kutsutavad, Arstiteaduskonna Nõukogu poolt aspirantuuri suunatavad ja isiklikel motiividel need, kellele selleks on seaduses ettenähtud põhjused.

Internatuuri rakendamise senised kogemused 1967/68. õppeaastal reas meditsiiniinstituutides on näidanud, et uus süsteem vastab kvalifitseeritud spetsialistide kaadri ettevalmistamise nõuetele, mille tõttu seda 1970. a. rakendatakse kõigis vabariikides. Arstiteaduskonnale esitab arstide ettevalmistamise uus süsteem kõrgendatud nõudmised. Tuleb süvendada erialalist spetsialiseerumist, rakendada uusi õppetöö vorme, pidada seminare kohalike juhendajatega, teha üliõpilaskonna hulgas selgitustööd uue süsteemi eesmärkide suhtes, rakendada tööle kitsamate erialade spetsialiste.

E. RAUDAM,
TRÜ arstiteaduskonna dekaan

Mida uut tõi läinud semester Füüsika-Keemia-teaduskonda

Mida uut tõi läinud semester Füüsika-Keemiateaduskonda? Pärast seda dekaanilt J. Lembralt:

«1969/70 õ.-a. sügissemestril valmis meie teaduskonnas dots. V. Pesti doktoritöö, mis on pühendatud tahketel elektroodidel elektrilise kaksikihi eksperimentaalsele uurimisele ja selle alusel teoreetilisele seisukohtade üldistamisele. Kandidaadidissertatsiooni kaitses E. Prüller.

Aeroionisatsiooni ja Elektroaerosoolide Probleemilaboratoorium korraldas septembris Tartus üleildulise teaduslik-tehnilise nõupidamise elektroaerosoolide küsimuses. Osavõtjaid oli poolteistsada, pool neist väljastpoolt Eestist, esindajad olid ka Berliinist ja Dresdenist. Ülikoolist oli 11 ettekanne. Selle nõupidamise tulemusena otsustati kiiresti lasta seeriatootmisse TRÜ-s konstrueeritud elektroaerosooliseadmed kunstliku hingamise aparaatide juurde.

Sellesama konverentsi materjaliid publitseeriti ka Tartus. Üldse andis eelmise aasta jooksul meie teaduskond välja kaks numbrit (235, 239) ülikooli toimetisi ja kolm väljaannet orgaaniliste ühendite

reaktsioonivõimest, kokku 52 autoripoognat. Publikatsioonide arv kasvas eelmise aastaga võrreldes tunduvalt:

1968. a. 146 nimetust
1969. a. 184 nimetust

See kasv on seotud just teaduslike artiklite rohkusega, mida 1969. a. trükiti 152.

Üliõpilastele pakkus kõige enam huvi üliõpilaspäevade ajal ÜTO aktivistide Tõnu Karu ja Kristjan Halleri korraldatud kohtumine ENSV väljapaistvate füüsikutega. Kohal olid akad. H. Keres, füüsika-matemaatikadoktor E. Lippmaa, füüsika-matemaatika teaduste kandidaat H. Käämbre jt.

Eelmise aasta lõpul olid telekaamerad eksperimentaalfüüsika kateedris. Saade tehti dots. A. Pae ja dots. L. Uibo mehhaano-keemiliste nähtuste töögrupi kohta.»

Millised sündmused on ees?

«Kevadpoolaastal tuleb ette valmistada kaks suurt nõupidamist — esimene neist toimub juunikuul algul Tartus. See on Balti liidu vabariikide ja Valgevene NSV kõrgemate koolide füüsika õppejõudude teaduslik-metoodiline nõupidamine. Teise, üleildulise elektro-keemia-alase sümposiumi, peavad keemikud Käärikul ka juunikuus.

Publitseerimist ootavad ülesannete kogud sisseastujatele, kavas on märtsiks-aprilliks trükkida ka teaduskonda tutvustav brošüür.»

S. KIIN

teaduskondadest teatatakse

Lõppesid talvised eksamid

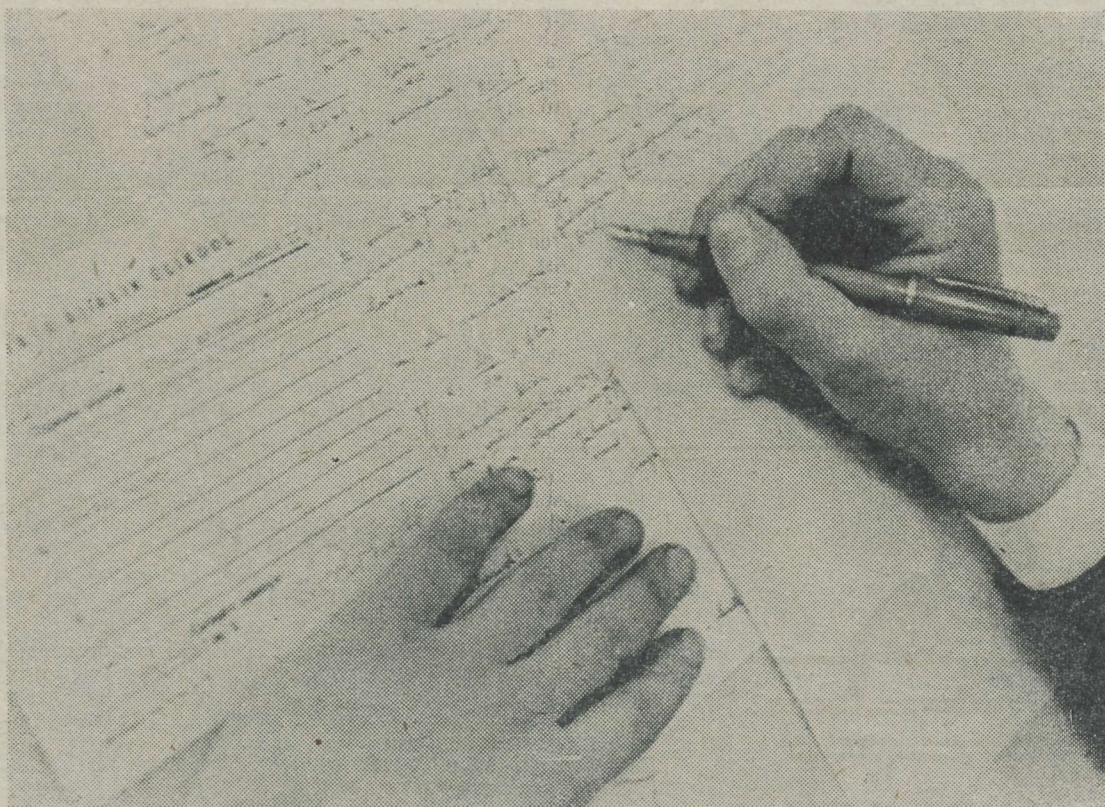
Majandus-teaduskonnas

pidid eksameid sooritama 394 üliõpilast, kuid eksamitega tuli toime 318. 26 üliõpilast tegid eksamid ainult kõrgeimale hindele (neist 11 kuulub II kursusele), 7 üliõpilast eksmatricleeriti eksamissessiooni jooksul edasijõudmatus tõttu.

Rahuldavate hinneteta ja läbikukkumisteta tuli toime 157 üliõpilast, s. o. 49,4% ja see on parem kui eelmise aasta kevadsemestri tulemus (43,4%). Keskmise kõrgeima hinde sai IV kursuse (4,31) ja madalaim oli see I kursusel (3,83).

Võrreldes eelmise õppeaastaga on võlgnevustega üliõpilasi vähem.

Edukamateks üliõpilasteks eksamitulemuste põhjal osutusid I kursusele O. Andla, A. Peterson, I. Protina, I. Jõgiste, M. Purik, R. Uuspõld; II kursusele G. Romanova, I. Sakirova, A. Keedus, V. Peedimaa, L. Tatter; III kursusele — S. Talviste ja T. Kann.

Ülikoolid valmistuvad juubeliks

Kišinjovi ülikooli 22. konverents tegi kokkuvõtteid üliõpilaste teaduslikust tööst. Kuulati ära 530 ettekannet — kolmekümne sektsiooni ja ringi aruanded — ajaloo, filosoofiast, keemiast, matemaatikast jt. teadusharudest. Paremad neist saadeti vabariiklikule konkursile. Konverentsi tööst oli kutsutud osa võtma üliõpilasi Novosibirskist, Leningradist, Tartust ja Odessast.

*

V. I. Lenini 100. sünni-aastapäevale ja Tšuvaši ANSV 50. aastapäevale olid pühendatud teaduse päevad Tšuvaši Ülikoolis. Päevade avamisel võtsid sõna ülikooli rektor tehnikateaduste doktor S. F. Saikin, ajalooteaduste doktor professor I. D. Kuznetsov ja tehnikateaduste kandidaat F. I. Ivanov. Esimese kursuse üliõpilane L. Mihailova esines ettekandega «Leninliku rahvuspoliitika võidukäik Tšuvaši ANSV-s».

*

V. I. Lenin vaagis põhjalikult ja selgitas, milline on ideoloogilise töö koht ja osa uue ühiskonna ehitamisel. Oma artiklites ja kõnedes mainis ta korduvalt, et Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi ideoloogiline töö on tähtsaim faktor sotsialismi ja kommunismi ülesehitamise küsimuste edukaks lahendamiseks.

Eriti tähtsaks pidas Lenin ideoloogilist tööd noorsooga. Juba esimese Vene revolutsiooni algul, kui käis võitlus menševike-bolševike vahel, hoolitses ta selle eest, et aktiivselt kasvatataks noort põlvkonda ja harjutataks teda võitlusega partei ürituste eest. Ühes oma selle perioodi kirjas märkis Lenin, tundes muret partei kaadri pärast, et on vaja noori jõude, sest just noorsugu, eriti jõutav noorsugu, otsustab kogu võitluse

käigu. Ta soovitas moodustada noortest «sadu eesrindlaste ringe» ja virgutas neid «töötama kõigest jõust».

Väga tähtsaks pidas Lenin revolutsioonilise töö elavdamist õpiva noorsoo, üliõpilaskonna hulgas. Ta oli VSDTP II kongressi resolutsiooni «Suhtumisest õppivasse noorsoosse» initsiaatoriks ja autoriks, milles kõigile parteiorganisatsioonidele soovitati arendada igakülgselt koostööd noorsooga tema püüdlustes organiseeruda, õpilaskogude ja ringide liikmetel aga asetada peaarhiv sotsialistliku maailmavaate kujundamisele ja marksismiga tutvumisele.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, kehtestanud proletariaadi diktatuuri, lõi põhilised eeldused ideoloogilise töö laialdaseks arendamiseks. Ta pani aluse marksis-

mi-leninismi kui valitseva ideoloogia kehtestamisele ja kindlustamisele. Sotsialistliku riigi eksisteerimise esimestest päevadest peale tõstas Lenin küsimuse kogu noorsoo haridus- ja kasvatus-süsteemi põhjaliku ümberkorraldamise vajalikkusest. Ta pidas seda esmajärguliseks ülesandeks.

Lenin

ideoloogilisest tööst noorsooga

Haridussüsteemi põhjaliku ümberkorraldamise sidus Lenin lahutamatu ühiskonna ümberkorraldamisega kommunistlikuks. Ta kirjutas: «Ainult noorsoo õpetamise, organisatsioonilise töö ja kasvatusliku põhjaliku ümberkorraldamisega võime saavutada seda, et noor põlvkond loob uue ühiskonna, mis ei sarnane vanaga, s. t. kommunistliku ühiskonna». Noorsoo hulgas tehtava ideoloogilise töö küsimused leidsid käsitlemist arvukates Lenini töödes. Eriline koht noorsoo kasvatamises ja haridusprobleemides kuulub Lenin poolt ettevalmistatud VK(b)P

programmile, mis võeti vastu partei VIII kongressil.

Määrates ära ülesanded rahvahaiguste valdkonnas kapitalismilt sotsialismile ülemineku perioodil, rõhutati programmis, et proletariaadi diktatuuri tingimustes peab kool olema mitte üksnes kommunismi põhimõtete elluviijaks üldse, vaid ka proletariaadi ideelise, organisatsioonilise, kasvatusliku mõju elluviijaks tööraha hulkade

na rajamise ülesanne.

Sellepärast tuleb noortel õppida, omandada teadmisi. Seejuures nõudis Lenin, et need ei oleks lihtsalt raamatuteadmised, vaid et õppimine kulgeks paralleelselt praktikaga, et noorsoo iga samm õppimise, kasvatusel ja hariduse alal oleks seotud ühise võitlusega kommunismi eest. Ta märkis: «Ilma tööta, ilma võitluseta ei maksa teadmised kommunismist mitte midagi.»

Noorsooga ideoloogilise töö peamiseks eesmärgiks pidas Lenin kommunistliku maailmavaate kasvatamist. Uue ühiskonna võit ei ole mõeldav ilma nende inimeste kõrge ideelisuse ja moraalse puhutuse, kes selle eest võitlevad, ilma aktiivse ja teadlike ehitajate. Kõrge ideelisus, partei poliitika sügav mõistmine, aktiivne võitlus selle teostamise eest on mõeldav üksnes marksistliku õpetuse omandamisel.

Leninism on uus, kõrgeim etapp

(Järg 3. lk.)

Eesti laulu algus ülikooli aulas

TRU aula on peale akadeemiliste esindusülesannete kaua aega rahvast teenindanud ka kontserdisaalina, kus on parimat muusikakunsti pakkunud nii kodu- kui välismaised interpreedid. Mõõdunud sajandil moodustasid kontserdipubliku peamiselt balti sakslased ja lihtne eesti rahvusest tartlane pääses harva kõrgesse teadustemplitse, muusikakunsti nautima, ka ei kõlanud vokaalkontsertidel kunagi madalaks peetud kohalik talurahvale.

Millal lauldi esmakordselt eesti keeles Tartu ülikooli aulas peeta- val kontserdil? Võime vastata: 13.

novembril 1884, s. o. 85 aastat tagasi, ja erakordse teo toimepani- jaks oli soome kontserdi- ja oope- rilaulja Alma Fohström. See Hel- singi kaupmehe tütre sündinud muusikatalent hakkas iseõppijana juba 15-aastaselt esinema ooperi- aariatega, hiljem õppis laulmist Helsingis ja 4 aastat Peterburis, kus hakkas esinema avalikel kon- sertidel. Pärast lühiajalist õppi- mist Itaalias alustas Fohström 1878. a. tööd Soome rahvusooperis, kus laulis tuntud ooperites peaosasid. Varsti kutsuti ta Ber- liini Krolli ooperi teenistusse. Ta jätkas õpinguid Itaalias ja esines

sealsetes ooperites. Järgnesid hiil- gavad kontsertturneed Euroopa riikides, Ameerikas ja Aasias, nii et lauljat kõrvutati esmajärguliste maailmakuulsustega, näit. Adelina Pattiga. Aastatel 1890—1904 te- gutses Fohström Moskva õueteat- ris primadonnana, 1909—1918 Pe- terburi konservatooriumis laulu- professorina, 1920—1928 lauluõpe- tajana Berliinis Sterni conserva- tooriumis.

Kuidas sattus maailmakuulsus Tartusse esinema? Tartu oli üli- koolilinnana siiski üldtuntud ja eriti akadeemilist publikut arves- tades tulid siia meelsasti kontser- terima esmajärgulised muusika- suurused. Viibides 1884. a. suvel Berliinis ja sügise poole sealt ko- ju sõites tegi Alma Fohström peatuse Tartus, kus andis 9., 11. ja 13. novembril kontserdid ülikooli aulas. Tartuski saavutas lauljan- na oodatud menu: «igakord oli ülikooli saal inimesi puupüsti täis, mis Tartus väga haruldane asi on,» kirjutas ajaleht «Olevik» (1884, nr. 47). Kõik laulud võeti vastu tormilise aplausiga, «nagu seda vaevalt enne Tartus oli kuul- dud» («Laulu ja Mängu Leht» 1885, nr. 3). Lauljanna esitas pa- lasid vene, saksa, rootsi ja itaalia keeles, kuid et ta kõikjal esines soomlasena, siis oli kavas ka soo- mekeelseid laule. Need erutasid eestlastest kuulajaid, sest kõlasid väga sarnaselt eesti keelega, «mi- da heal juhtumisel vast Tartu koo- kides kuulda sai, ehk hommikuti maameeste suust turul,» nagu tun- nistas üks pealtkuulaja.

Grupil eesti üliõpilastel tekkis hulljulge idee — paluda kuulsat lauljannat esineda ka eestikeelse lauluga. Kolm üliõpilast, «laena- tud sabakuude seljas ja laenatud rahaga muretsenud lillekimp «Põh- ja õõbikule» ühes,» läksid lauljanna jutule. Et kontserdikava oli juba trükitud, siis ei saanud sinna uut pala liita, kuid lauljanna oli nõus lisapalana eesti keeles esitama laulu «Miks sa nutad, lillekene?» K. A. Hermann kirjutas sellele «lihtlase kaasmängu». Noorme- hed jätsid targu ütlema, «mis- sugusesse erilasepesasse ta oma eestikeelse esinemisega pistab».

«Nii kaua kui Tartu ülikool sei-

sab, ei ole veel eesti keel tema suures aulas helisenud, ehk küll ta kesk eestlaste maal seisab, aga Alma Fohströmi sula-helilisest suust kõlas eesti keel talvekuu 13. päeval 1884, imeks panevate kuu- lajate kõrvu,» kirjutas K. A. Her- mann tagasihoidlikult. Sündmus toimus siiski palju dramaatilise- malt. Laulja esinemine vaimustas kuulajaid, nii et aplausid ei taht- nud lõppeda. «Korrage — eesti laulu mahedad helid. Päid tõuseb, mõned pööravad kõrva laulja poo- le, teised laiendavad ja pikenda- vad kõrvalehte kämba abiga; siis venivad näod pikaks, ninad käi- vad kokku, sosin, kätelaotamine... Ja kui laul lõppenud on, ei liigu «mööduandvates ridades» ühtki kätt kiiduavalduseks. Selle eest ümber saali ja kooride paarküm- mend «suure rusika meest» üles seatud, kes oma maamehelikkude kämmaldega õhu ka saali kesk- miste osade kärtsutatud ninade ümber liikuma panevad ja vist vä- hem oma muusikalisest arusaami- sest tunnistust tahavad anda, kui eesti keelele teed «lõhkuda.» Nõnda kirjutas üks asjaosaline li- gi 30 aastat hiljem («Postimees» 1912, nr. 13).

Muidugi olid balti sakslased ootamatust vahejuhtumist šokee- ritud, mida eesti üliõpilased ette arvestasid. Kohalik saksa ajaleht «Neue Dörptsche Zeitung» tegi aga süütu näo ja kirjutas kont- serdi arvustuses, et lauljanna esi- tas kaks soome laulu. Kui eesti ajalehed seda öiendasid, siis saksa leht vastas niisama külmalt: temal polevat kahju, kui ka eesti keel ülikooli aulas — kõlab, aga ta ei olevat tahtnud sel puhul rahvus- likku poliitikat puudutada. Juba 14. novembril esines A. Fohström Tallinnas ja laulis sealgi «Miks sa nutad, lillekene?» eesti keeles, kuid sealsed ajalehed vaiksids sel- le hoopiski surnuks. Ka hiljem käis A. Fohström Eestis kontser- terimas ja leidis eriti rahvusliku intelligentsi hulgas suurt poole- hoidu, kuni hakkasid esinema eesti oma solistid, kes pääsesid viimaks ka ametliku loaga aulasse laulma.

R. PÖLDMÄE

Soome kirjandust teaduslikus raamatukogus

Peale memoriaalkogude säilita- takse TRU Teaduslikus Raamatu- kogus eraldi veel ligi tuhandest köitest koosnevat soome kogu — annetust 1958. aastal Tallinnas toimunud soome raamatu näitu- selt.

Selles suhteliselt väikeses ko- gus on küllaltki palju soome kir- jandusklassika väärtteoseid, hea- tasemelisi lasteraamatuid, kogu- kaid teatmeteoseid, monograafiaid ja igat liiki õpikuid. Klassikuteid on siin kogutud või valitud teos- tega esindatud J. Aho, E. Leino, A. Koskeniemi, Z. Topelius, J. Linnankoski, V. E. Sillanpää, P. Haanpää, A. Kivi, M. Lassila jt.

Need nimed panevad mõtlema, kuivõrd vähe me üldse tunneme oma sugulasest naaberrahva vai- muvara võrreldes kas või läti kir- jandusest loetuga. Vähevoitu on eestiandatud soome autoreid — küllap siingi on üks meie ebapä- devuse põhjusi põhjapoolsete su- guvendade kirjanduse tundmisel.

Tänapäeva soome kirjanduse suurkujult Mika Waltarilt on ko- gus romaan «Sinuhe, egyptiläi- nen» (ajaloolise triloogia osa), milles on ilmseid vihjeid ka kaas- aegse maailmakorralduse ja mo- raali puuduste kohta. Nooremate autorite töödest võiks nimetada kergesti loetavat Mauri Sariola romaani «Joka tuulen kylvää...» — raamatut sõjajärgse soome üli- õpilasnoorsoo elust, mis mitmeti meenutab August Jakobsoni «Va- na kaardiväge».

Loomulikult on kogus ka terve rida Lääne ja vene tuntud autori- te — Shakespeare'i, S. Zweigi, L. Tolstoi jt. töid, mida meie raama- tusõbrad võivad muidugi lugeda ka originaalis või emakeeles. Harul- dasemate tõlgetenäide võivad huvi pakkuda D. H. Lawrence'i «Lady Chatterly rakastaja» (tõlge kõ- mu tekitanud romaani «Lady Chatterly's Lover» esitruktist, mil- lel on veel kaks hilisemat teisen- dit), tundmatu XV sajandi prant- suse autori abielumehi aasiv raa- matuke «Avioliiton viisitoista iloa» või Marcus Aureliuse «Itse- tukisteluja».

Idamaade mõttetarkusega võib tagasihoidlikku soome keelt oskav lugeja tutvuda järgmiste teoste vahendusel: «Valikoima kiinalaista viisautta», «Dhammapada» (budist- liku kirjanduse kaunemaid pärlid), «Aasian valo» (mõõdunud sajan- di inglise kirjamehe Edwin Ar- noldi Buddha elu käsitlev teos, mis on Inglismaal ilmunud ligi viiskümmend ja Ameerikas enam kui kaheksakümmend korda). Seda teost mainib mitmel korral tunnus- tavalt Mahatma Gandhi oma auto- biograafilises raamatus «Minu elu».

Ligi kolmandiku nimetatud kogu lehekülgede arvust moodustavad mahukad teosed, nagu 15-köiteline «Suomen kansalliskirjallisuus», «Nykysoomen sanakirja», «Suomen kansan murrekirja», «Helsingin kaupungin historia» (6 köidet), «Suomen eläinkuvasto», «Suuri nisäkäkirja», «Suuri lintukirja», «Suomen metsästy», «Maat ja kansat», «Kansojen historia» (16 köidet), «Suomen taiteen historia», «Suomen kaunis luonto» jne.

Sportlasi võiks huvitada pildi- rohked «Huippuureilun historia» (M. Jukola), «Urheilun maailman- historia» (Klaus U. Suomela), «Helsingin olympiakisat 1952» ja «Heittökälastus» (S. Hämäläinen).

Soome vana rahvatarkus on kät- ketud teostesse, nagu «Verotuinen ajantieto» (Kustaa Vilkkunen), «Van- hat merkkipäivät» (Jouko Hauta- la), «Suomen kansan satuja ja tarinoita». Kogu krooniks on suu- reformaadiline ja kauni välimuse- ga «Kuva-Kalevala».

A. LEIS,

raamatukoguhoidja

Fotograafia uued perspektiivid

Kalifornia osariigis, 150 kilo- meetrit Fort Ross'ist, mille rajasid vene kütid üle 150 a. tagasi, on looduskaitseala «Vene järsak» — Ameerika looduse üks kaunimaid nurgakesi. Hiljuti viibis siin foto- reporterite brigaad, kes tahtis jääd- vustada selle vaateid kolmes mõot- mes. A. Rotstane'i, ajakirja «Look» fotoosakonna juhataja juhtimisel suunasid kolm kaastöölist objekti- vi lahele, et saada ruumilise foto selged osad — terav esiplaan, kesk- osa ja tagaplaan. Fotograafid püü- sid esmakordselt edasi anda kujuti- sel vee liikumise efekti — omamoo- di unikaalne sündmus. (Liigutades fotot saab vaataja täieliku mulje lainete jooksust.) Et lisada pildile värve, astus objektiivi ette Rotstane ise erepunases sviitris.

Erutavaid edusamme ruumilise foto vallas õnnestus saavutada 1964. a., kui ajakiri «Look» paigu- tas oma lehekülgedele esimese

ruumilise tömmise, mida õnnestus trükkida massitiraazis.

Ruumilise efekti saavutamine ta- sapinnaliste kujutiste abil pole uudis. Veel 17. sajandil avastas prantsuse kunstnik Boiscclair, et ebatavalisi efekte võib saavutada vaataja ja pildi vahele ülesseatud võre abil. Ta joonistas tasapinnale paariskujutised, mille ette asetas tihedate ridadena vertikaalribad. Kui vaataja läheneb vasakult, nägi ta üht joonist, kuid piisas sammust paremale, kui avanes teine. Teada- olevatel andmetel oli siin esma- kordselt rakendatud selektiivse rastro põhimõtet, mida kasutatakse tänapäevani. See printsiip võimal- das luua ruumilised fotod kujutist paralleelseteks ribadeks lõhkuva ja sügavuse muljet loova rihveldatud plastmassi pealekandmisega.

Alguses hakkas «Look» ruumilisi fotosid reprodutseerima — anag- lüüfia meetodil — s. o. kahe (tava- liselt rohelise ja punase) värvilise kujutise asetamisega üksteise pea- le stereoeffekti saavutamiseks. Saa- dud tömmist tuleb vaadata prilli-

dega, milles on punane ja roheline filter. Punase filtri kaudu näeb silm ainult rohelist, rohelise kaudu ainult punast kujutist. Seega nä- hakkse kujutist kahe erineva vaate- nurga alt, mis tingibki nende ruu- milist tajumist. Kuid lugejatelt ei saa nõuda, et neil oleksid erilised prillid...

Pealegi taotles ajakiri rohkemat, kui võimaldas stereofotograafia. Ta tahtis luua mitte ainult sügavuse, vaid ka objekti kumeruse efekti. Juba 1940-ndail aastail hakkasid ruumilistesse kujutistesse ilmuma ka pooltoonid, mida saavutati, klee- pides võtte rihveldatud klaasi või plastmassi pakule kihile, mis asen- das spetsiaalset vaatamisriista (prille, stereoskoopi). Selline mee- tod oli liiga keeruline ja masstoot- mise jaoks ebaõkonoomne, kuid selle meetodi täiustamine oligi sihi- leviiv.

Tuli välja töötada uus fotokaa- mera ja «ekraan» — foto külge kleebitav kujutist paralleelseteks ri- badeks lõhkuv plastmassikiht. Tuli luua masinad, mis suudaksid trük-

süsteemi.

Lenin mitte ainult ei määranud ära noorsoo kasvatamise põhilised suunad, vaid juhendas seda täht- sat tööd ka praktiliselt. Tema juh- timisel sai haridus faktiliselt kät- tesaadavaks kõigile töölistele. Ta- suta õppimine ja stipendiumide süsteem avasid tööliste ja talupo- gade lastele ideaalse võimaluse õppimiseks kõrgemas koolis või spetsiaalses keskkoolis. Nõukogu- de võimu esimestest päevadest võeti tarvitusele energilised abi- nõud, et muuta kool kommunist- like ideede juhiks, teadusliku ma- ilmavaate kujundamise määrajaks. Kool eraldati kirikust, haridus ja kasvatuse seoti orgaaniliselt partei ideoloogiaga, nõukogude võimu poliitikaga, maa konkreetsete so- sialistlike ümberkorralduste üles- annetega.

Noorsoo teadusliku maailmavaa- te kujundamise sidus Lenin mark- sismi teooria sügava omandami- sega. Sellepärast pööras ta erilist tähelepanu ühiskonnateaduste arendamisele. Vähem kui aasta pä- rast Oktoobrirevolutsiooni — mais 1918 — vaadati läbi projekt «Ühi- konnateaduste sotsialistlikust aka- deemias» ja samal aastal toimus

selle pidulik avamine. Lenini ette- panekul oli kõigis kõrgemates õpe- asutustes 1921. aastaks sisse vii- dud ühiskonnateaduste õpetamine.

Täites Kommunistliku Partei juhtnõore ideoloogilise töö inten- siivistamisest noorsoo hulgas, võ- tavad ülikoolid kasutusele abinõu- sid kasvatussüsteemi edasiseks täiustamiseks. See töö elavnes märgatavalt seoses ettevalmistus- tega V. I. Lenini 100. sünni-aasta- päevaks. Ülikoolides on laialt le- vinud leninlik arvustus — üliõpi- lasnoorsoo osavõtt õppeasutuse mitmekesisest elust.

Viimasele ajale on iseloomuli- kuks saanud püüd organiseerida ideoloogilis-kasvatustlikku tööd kõrgemas koolis teaduslikul baa- sil.

On kasvanud tähelepanu ideo- loogilis-kasvatustliku tegevuse sisu vastu. See väljendub kõigepealt V. I. Lenini ideelise pärandi põh- jalikumas tundmaõppimises.

K. M. TEMIRBAJEV,
ajalooteaduste kandidaat

(lühendatult ajakirjast «Вестник
высшей школы» 11. 1969).

marksismi arengus. Ta sisaldab noorsoo kasvatusel alused, kogu nõukogude inimeste marksistlik- leninliku maailmavaate. Leninism sai rahvusvahelise kommunistliku liikumise, kogu ühiskonna prog- ressi lipukirjaks, aga marksistlik- leninlik teooria — revolutsioonili- se võitluse teaduslikuks aluseks, mis väljendab tööliklassi, kogu töötava rahva huve.

Määrates noorsoo kommunistli- ku kasvatusel ülesanded, kutsus Lenin alatasa üles võitlusesse ko- danliku ideoloogiaga ja võitles ise leppimatult kodanliku ideoloogia vastu.

«Meie ülesanne on,» märkis ta, «suruda maha kapitalistide vastu- panu, mitte ainult sõjaline ja po- liitiline, vaid ka ideoloogiline, kõi- ge sügavam ja kõige võimsam.» See väide säilitab oma aktuaalsu- se ka tänapäeval, mil ideoloogili- ne võitlus kapitalismi ja sotsialis- mi vahel on järsult teravnenud.

Erilist tähelepanu pööras Lenin kasvava põlvkonna moraalsele kasvatamisele. «On vaja,» rääkis ta, «et kogu kaasaegse noorsoo kasvatamine, haridus ja õppimine oleks nendes kommunistliku mo- raali kasvatamine.»

Kommunistliku maailmavaate ja moraali kasvatamine on mõelda- matu ilma võitlusest religioosse ideoloogiaga. Sellepärast pidas Lenin võitlust religiooniga väga tähtsaks. Ta nõudis ateistliku pro- paganda ulatuslikku läbiviimist, eriti aga noorsoo hulgas: «Toetu- des teaduse saavutustele ja kasu- tades kõige erinevamaid teaduslik- valgustusliku tegevuse vorme, pal- jastada religiooni juured, süven- dada töörahvas materialistlikku maailmavaadet. Erilise tähenduse andis Lenin kasvava põlvkonna kasvatamisel tööle.

«Ei tohi endale ette kujutada tulevase ühiskonna ideaali,» mär- kis ta, «ilma noore põlvkonna teadmiste ja tootmistöö ühendami- seta; ei õppimine ega haridus il- ma tootmistööta, ei tootmistöö ilma paralleelse õppimise ja haridu- seta ei suudaks olla sellel tasemel, mida nõuavad tänapäeva tehnika tase ja teaduslike teadmiste hulk.»

Kasvatuse ja hariduse andmist nägi Lenin dialektilises ühtsuses: kes õpib, see ka kasvatab. Avades looduse ja inimühiskonna arengu seadusi, annab õpetaja õpilastele oma teadusharu alused ja koos sellega kasvatab neis ka vaadete

Kuidas küll aeg lendab! Soome-ugri keelte kateedri juhataja, ENSV teeneline teadlane akadeemik professor doktor Paul Ariste sai 3. veebr. 65-aastaseks.

Tartu ülikooliga on Paul Ariste saatus seotud rohkem kui neli aastakümnet, algul üliõpilasena, hiljem lühikest aega assistendina ja dotsendina ning 1944. aastast professorina-kateedrijuhatajana.

Prof. P. Ariste on erakordselt liikuv ja laiahaardeline keeleteadlane, kellelt on ilmunud põhjapanevaid monograafilisi uurimusi. Üldse sisaldab juubilari bibliograafia ligi 600 teost ja kirjutist.

Kesksel kohal prof. P. Ariste uurimistöös on olnud foneetika-probleemid, millest ulatuslikuma kokkuvõtte ja üldistuse pakub tema mitmes kordustrükkis ilmunud teos «Eesti foneetika», mida edukalt kasutatakse õpikuna ja käsiraamatuna. Foneetilisi uurimusi on ka tema mahukas doktoriväitekirja «Hiiu murrete häälikud» (1939).

Prof. P. Ariste on polüglott: ta oskab mitte ainult soome-ugri keeli, vaid ka paljusid teisi. Sellest johtuvalt on ta silmapaistvaim eesti sõnavara uurija, kes edukalt on jälginud keelilisi kokkupuuteid. Ta on käsitlenud eriti rootsi ja alamsaksa laensõnu eesti keeles, kuid selgitanud ka vene keelest pärinevaid sõnu ning haruldasi laene lapi, heebrea ja mustlaskeelest. (Ms. mullu käibel olnud uhiuus kalanimetuse paltus on juubilari andmeil juba aastakümneid Hiiu maal tuntud lapi laenuna kujul paldis.) Ent juubilar on vaimukalt etümologiseerinud eesti algapäraseidki sõnu ja kohanimi.

Kuigi prof. P. Ariste on uurinud õige mitmeid soome-ugri keeli, kuulub nende hulgas eriline koht hääbuvale vadja keelele. Tema vadja keele harrastus sai alguse Tallinnas koolipoisipõlves, mil ta tutvus vadja rahvalauliku Daarja Lehtiga. Juubilar on kirjutanud «Vadja keele grammatika» (1948),

PROFESSOR PAUL ARISTE

kuuekümneviiene

mis on ilmunud ka inglise tõlkes Ameerika Ühendriikides (1968). Tema vadja keele ja rahvaluule harrastus meenutab noorusarmastust, mida ialgi ei saa päriselt unustada ja millest ikka hellusega mõeldakse. Üks peatselt ilmuvaid juubilari kirjutisi kannab pealkirja «Vadja rahvaluule võlus». Ja üks väljendu see omalaadne kiindumus mõneti ka neis uurimisreisides, mida prof. P. Ariste võtab ette igal suvel vadja küladesse koos üliõpilastega. Vadja rahvaluulest on juubilar avaldanud rohkesti materjali, eri teostena «Vadjalaste laule» (1960), «Vadja muinasjutte» (1962), «Vadja rahvalaender» (1969). Tema algatusel hakati Tallinnas TA KKI soome-ugri keelte sektoris koostama suurt vadja keele sõnaraamatut, mille käsikiri on lõpetatud ja mis lähemal aastail ilmub.

Prof. P. Ariste on aastakümnete jooksul lugenud üliõpilastele sissejuhatust keeleteadusse, erikursusi läänemeresoome ja soome-ugri

keeltest, soome kirjakeele ajalugu jm.; ta on õpetanud vadja, liivi, vepsa, soome, komi, rootsi, läti ja esperanto keelt.

Tartu Riiklikus Ülikoolis on juubilar rajanud nõukogude soome-ugri keeleteaduse koolkonna. Soome-ugri kateeder on prof. P. Ariste käe all kujunenud juhtivaks fennougristika keskuseks mitte ainult üliõpilises vaid ka rahvusvahelises ulatuses. Siin on ettevalmistuse saanud nii ENSV kui ka vennasvabariikide noored fennougristid. Juubilar on juhendanud ligi poolsada aspiranti ja oponeerinud sadakond väitekirja.

Prof. P. Ariste teaduslik tegevus on leidnud tunnustust kodu- ja välismaal. Ta on Eesti NSV TA tegevliige, teeneline teadlane, Ungari TA auliige, Helsingi ülikooli audoktor, Soome-Ugri Seltsi auliige, Soome Kirjanduse Seltsi ja Kalevala Seltsi välisliige.

Juubilarist kõneldes tuleb mainida tema tegevust keeleteaduslike väljaannete toimetuses — «Ema-keele Seltsi Aastaraamatu» toimetuskolleegiumi esimehena 1955. a-st peale ja «Советское финноугроведение» peatoimetajana 1965. a-st alates. Palju aega kuulub Emakeele Seltsi juhatuses, akadeemiate teaduslikes nõukogudes Tallinnas ja Riias ning ülikooli nõukogudes, mitmes komisjonis jm. Seoses selle aasta augustis Tallinnas toimuva kolmanda fennougristide kongressi korraldamisega on prof. P. Aristel kanda eriti suur vastutus — ta on kongressi organisearimiskomitee esimees.

Juubilar pole mitte üksnes haruldase töövõimega teadlane, vaid ka mitmekülgsete huvide ja harrastustega inimene, kes armastab kõike ilusat ja erakordset — kunstiteoseid, häid raamatuid, kauneid lilli ja — anekdoteid noori.

Sünnipäeva puhul õnnitlevad prof. P. Aristet kolleegid, õpilased ja sõbrad, soovides talle palju, paljudeks aastateks tervist, õnne ja jõudu.

P. PALMEOS

LUDMILLA KOKIN

Räägitakse, et inimsööja-tiiger hakkas hankima endale toitu ühest teaduslikust asutusest. Alguses murdis ta teaduslikke töötajaid. Seda ei märgatud. Ent niipea, kui tiiger oli röövinud laborandi, lakkas kogu asutuse tegevus. Seda anekdooti võib võtta mõttelise eksperimendina TRÜ filosoofia kateedri kohta. Ilma Ludmilla Kokini filosoofia kateeder eksisteerida ei saaks. Muidugi, ametiühingu liikmemakse võib koguda igaüks. Pärast pikemaajalist treeningut võiks vist visa ja tahtejõuline inimene toime tulla isegi teadusala prorektori mitmesuguste instruksioonide täitmisega. Kuid on raske kujutleda, et keegi peale Ludmilla Kokini peaks kogu kateedri paberlikku ja sisulist asjaajamist mitte ainult toredasti korras, vaid teeks seda kahekümne aasta jooksul ikka ja alati nii, et kõik õppejõud on rahul ja tunnevad sümpaatiat korraldaja isiku vastu. Kahekümne aastaga on kateeder mitu korda vahetanud ruume ja juhatajaid, on arvuliselt suurenenud, on kaadrit ette valmistanud nii ülikoolile kui mujale. Kateedri töö ühtsust ja järjekustust on kogu see aeg aidanud hoida Ludmilla Kokin. Miks see nii on? Kas sellepärast, et ta mängib akordiooni, oskab joonistada, valdab mitut keelt? Või sellepärast, et ta on hea perenaine ja ideaalne ema? Või sellepärast, et ta seab esikohale töö ega jää koju nii mõnigi kord, kui tervis seda nõuab? Või sellepärast, et tema puhul kehtib täiel määral prantsuse mõttetera: «Naisterahvas on nii noor, nagu näitab tema välimus»? Kõik need küsimused ootavad vastust. Seniks kuni nende kohta hakatakse kirjutama artikleid ja väitekirju, soovime südamest õnne meie kallile juubilarile — lugupeetud ja heale Ludmilla Kokinile.

KOLLEEGID

SPORT

Pajuste — Vaineri — Kallasmaa kolmikvõit

Ülikooli orienteerujatele on 1970. a. toonud mõndagi rõõmustavat.

Jaanuari algul Elvas «Kolmanda lume võistlustel» saavutas oma esimese suure võidu Rein Toome, lüües teiste hulgas ka kolmekordset üliõpiluliste võistluste kuldmedalimeest Uku Annust.

Katsevõistlusteks vabariigi koon-dise koostamisel olid Tallinna ja Tartu meistrivõistlused märkesuusatamises.

Tallinna MV Tapa lähedal Kulus tõi 9-minutilise edujaga esikoha Arne Kivistikule, Arvo Kivikas oli 8. ja tublilt sõitnud, aga ebatäpselt kontrollpunkte märkinud Jairo Salumäe 12., ajad vastavalt 1:34.38 (3 karistusminutit), 1:55.08 (4) ja 1:56.50 (25). Naised esinesid tagasihoidlikumalt — 6. Milvi Pajuste 1:39.53 (10) ja 7. Riina Vöhma 1:40—03 (2) kaotasid võitjale Ilona Vanaveskile (FAI) 1:29.14 (2) üle 10 min. Sirje Kallasmaa veelgi rohkem — 11. koht, aeg 1:44.43 (16).

Seevastu Tartu MV Kuigatsis (Puka lähedal) olid hoos naised, tuues ülikoolile kolmikvõidu, ühtlasi kõik Tartu MV medalid. Raja pikkus 12 km, 8 kontrollpunkti.

1. Milvi Pajuste	1:43.43 (0)
2. Kaie Vainer	1:47.43 (4)
3. Sirje Kallasmaa	1:48.49 (1)
7. (Tartu 4.) Riina Vöhma	2:09.13 (23)

Mehed võitsid Tartu MV «höbede» ja «pronksi», katsevõistluste järjestus oli järgmine. Raja pikkus 20 km, 12 kontrollpunkti.

1. Uku Annus (TPI)	2:03.50 (0)
2. (1) Olavi Kärner (FAI)	2:15.22 (13)
3. (2) Jairo Salumäe (TRÜ)	2:15.55 (1)
4. (3) Arne Kivistik (TRÜ)	2:17.25 (5)
7. (4) Arvo Kivikas (TRÜ)	2:24.01 (0)

Nauditava raja valmistasid TRÜ aspirandid Heino Mardiste ja Mait Miljan, ainult ilm vedas alt — sompus, tuiskas, poolsula, mistõttu pääsesid maksvusele võistlejate füüsilised võimed.

Katsevõistluste parimatena sõidavad Moskvasse Milvi Pajuste ja Arne Kivistik, võistkonda pääsesid ka Sirje Kallasmaa, Riina Vöhma, Jairo Salumäe ja Arvo Kivikas.

V. VIIRSALU

Värvapallurid õppevaheajal Vilniuses

26.—30. jaanuarini viibisid TRÜ värvapallurid Vilniuses.

Naiskond alistas Moskva RU esinduse 20:13 ja Läti RÜ 14:12. Seejärel tuli aga tasavägisel mängus alistada leedulastele 9:10.

TRÜ meeskond alistas samuti Moskva RÜ esinduse, kuid pidi siis napid kaotused vastu võtma lätlastelt (20:22) ja leedulastelt (14:17).

V. PALL

Maletajad!

Neljapäeval, 12. veebruaril kell 18.00 toimub keemiahoones aud. 113. TRÜ 1970. a. maleesivõistluste loosimine. Ilmuda kõigil järku omavatel maletajatel.

TRÜ SPORDIKLUBI

Auto-motoklubi teatab

Amatöörautojuhtide kursuste III rühm alustab tööd 10. veebruaril kell 17. Kursuse õppetöö kestab kuni 4. juunini. Soovijatel koguneda V. Kingissepa 19. aud. 301 (III korrus).

AUTO-MOTOKABINET

TOIMETAJA J. PEEGEL

«Тарту Рийклик Юлиноол» («Тартуский государственный университет») г. Тарту Эстонской ССР. Орган Тартуского государственного университета. Hans Heidemann nim. trükikoja trükk Tartu, Ülikooli 17/19. III. Otsiknumbr hind 2 kop. Tell. nr. 737. MB 00372.

NB!

Tähelepanuks bioloogia-osakonna vilistlastele

Bioloogia-osakonna vilistlaste kohtumisel V üliõpilaspäevade ajal avaldatud mõtetest ja kavandatud plaanidest on esimene teoks saanud — 14. jaanuaril k. a. kohtusid osakonna õppejõud ja vilistlased meie ülikooli kauaaegse õppejõu prof. H. Riikojaga. Vestlus keskendus peamiselt kahe küsimusteringi ümber: bioloogia ajalugu Tartu Ülikoolis ja bioloogide rahvusliku kaadri ettevalmistamine, mille alguse 50. aastapäeva me möödunud aasta detsembris tähistasime.

Käesoleval semestril kavatsetakse osakonna vilistlaste kohtumisi korraldada iga kuu teisel kol-

mapäeval. Arutlusele tulevad bioloogia ajalooa seotud probleemid nii meie ülikoolis kui ka üldisemas plaanis. Järgmisel kohtumisel 11. veebruaril kell 19 taime-süsteemaatika ja geobotaanika kateedri suures auditoriumis käsitleb prof. H. HABERMAN bioloogia õppimise ja õpetamisega seotud küsimusi Tartu Riiklikus Ülikoolis viimasel kolmel aastakümnel. Esialgsete plaanide järgi olid bioloogia-osakonna vilistlaste kokkusaamised ette nähtud ülikooli kohviku piljardisaalis. Et see aga «rivist välja langes», teatakse ülejärgmise kohtumise koht hiljem.

T. PILVIK

Suusatajad, suusad!

Juba 12. veebruaril algab TRÜ suusaspordi massürituste sari. Traditsiooniliselt tehakse algust Vorbuse matkaga. Et Emajõe suusabaasis ei tekiks järjekorda ja suuskadest ei tuleks puudus, on soovitatav teaduskondadel võtta matk ette järgmistel kuupäevadel: 12. veebr. — Ajaloo-Keele- ja Bioloogia-Geograafia-, 13. veebr. —

Füüsika-Keemia-, Matemaatika-, Õigus- ja Majandus- ning 14. veebr. Arstiteaduskond. Start Emajõe baasis on avatud kella 14-st. Lähemat informatsiooni saab TRÜ Spordiklubist telefonil 31-64. Samasse palume pöörduda kursuse spordiorganisatoritel ja kõigil suusahuvilistel välja võtma 1970. a. suusataja kaart!

Puder ja piim ootavad

Alates esmaspäevast sööd Sa hommikusöögi ülikooli sööklas. Sind ootavad puder ja piim ei ole mitte ainult maitavad, vaid ka tervislikud. Aega võid valida kella 7 ja 10 vahel, see kõik

on Sinu soove ja tervist arvestades. Kell 11 võid saada lõunat nagu ennegi. Tule juba esmaspäeva hommikul ja proovi ära!

Fotograafia . . .

(Algus 3. lk.)

suunas liigutades näeb inimene erinevaid sügavustes olevate pilditailide nihkumist üksteise suhtes. Kumbki silm registreerib erineva kujutise ja me näeme tuhandeid pistsitillukesi «paarisilte», mis rannetavald stereoparidele. Tekib ruumilisuse illusioon ja mulje, et me võime vaadata pildil iga eseme «tah-ha». Seevastu stereoskoopilisel võttel näeme me ainult kahte tasapinnalist kujutist, mis mõlema silmaga vaatamisel meie ajus liituvad üheks.

Ruumilisi võtteid kasutatakse laialdaselt ajakirjades kaantel, rilaamkuulustel, kalendrites ja pilt-postkaartidel, pakenditel, hinnasedelitel ja etikettidel, grammofoni-plaatide ümbristel, tikutoosidel ja õnnitluskaartidel jne. Täna seni on trükitud juba üle 200 000 000 pildi. Trükiasjanduses püüab ruumilise fotograafia luua siledal lehel kolmemõõtmelise ruumi illusiooni.

Vene keelest tõlkinud

J. PÖLDMÄE

Heino
Arumaa

Meie vabariigi majandusteadlaste peret on tabanud ränk kaotus: 30. jaanuaril suri pärast rasket haigust vabariigis üldtuntud kaubandumise spetsialist Heino Arumaa.

Heino Arumaa sündis 2. det. 1904. aastal Põltsamaal ehitusmeistri pojana. Keskkhariduse omandas ta Tartus, majandustead-lase erihariduse sai ta Tartu Üli-koolis, mille lõpetas 1927. aastal cum laude. Kitsamaks erialaks oli kaubandus. Peale sundaja teeni-mist asus ta tööle müüjana ETK süsteemis, algul Vasalemmas, siis Raplas, Väivaras juba ärijuhina. Siis 1931—1934 ETK Mustvee harukontori juhatajana, 1934—1940 ETK Peakontoris osakonnajuhata-jana.

1940/41. aastal võttis Heino Arumaa aktiivselt osa nõukogude kaubanduse rajamisest, töötades ENSV Kaubanduse Rahvakomis-sariaadis kaubandusosakonna ju-hatajana. Suure Isamaasõja algul kuulus ta Punaarmee ridadesse oh-vitserina. 1942. aastal kutsuti ta ENSV valituse poolt Moskvasse ja tehti ülesandeks organiseerida kaubandustöötajate ettevalmistus-kursused Jegorjevski linnas Mosk-va oblastis. Selle ülesandega tege-les ta edukalt kuni ENSV vabas-tamiseni. Ühtlasi oli ta Eesti NSV RKN-i operatiivgrupi liige, kaub-anduse rahvakomissari asetäit-ja kt.

1944—1952 töötas Heino Aru-maa oma erialal kaubandumise

eksperdina nii Kauba Ekspertiisi Büroos kui ka Kaubanduspalatis. Sellal ilmus tema poolt koostatu-na mitu vabariiklikku tehnilist tingimust kaupade kvaliteedi kohta.

1952—1954. töötas ta TPI Ma-jandusteaduskonna kaubandus-ökonomika kateedris kaubandumise õppejõuna ja pärast kateedri üleviimist TRÜ-sse edasi õppejõu-na 1954—1969.

Tervise halvenemise tõttu 1969 aasta kevadel läks ta pensionile.

Heino Arumaa oli tunnustatud spetsialist, kelle abi vajasis kau-bandus- ja tööstusettevõtteid pide-valt. Ta oli hea lektor, kes oma suuri praktilisi kogemusi oskas edasi anda sadadele noortele kau-batundjatele. Tema sulest ilmus rohkesti õppevahendeid tööstus-kaupade tundmise erialal. Kollee-gide ja üliõpilaste hulgas oli ta tuntud alati elurõõmsa, abivalmis seltsimehena, kes oskas ka raske-tel ja keerulistel momentidel eba-meeldivustest üle saada terav-meelse naljaga.

3. veebruaril sängitati ta Tal-linna Metsakalmistu mändide alla. Tema näol kaotasime majandus-teadlase, kelle isikus liitusid suur töökus ja võimekus, erakordne energia ja optimism. Mälestus Hei-no Arumaast jääb alaliseks tema arvukate õpilaste ning kaastööta-jate südamesse.

Endised kolleegid TRÜ
Majandusteaduskonnast